

LIETUVOS STEPONO BATORO VENGŖŲ KULTŪROS DRAUGIJA
VENGRIJOS RESPUBLIKOS AMBASADA LIETUVOJE
VENGRIJOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ
BETHLENO GÁBORO FONDAS
VAKARŲ EUROPOS ŠALIŲ VENGŖŲ ORGANIZACIJŲ ASOCIACIJA
TAUTINIŲ MAŽUMŲ DEPARTAMENTAS PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS
VILNIAUS UNIVERSITETAS

Tarptautinė mokslinė konferencija

LIETUVA IR VENGRIJA: ISTORIJS, KULTŪROS IR LITERATŪROS SĄSAJOS

skirta

Stepono Batoro išrinkimo karaliumi ir didžiuoju kunigaikščiu
440-osioms bei jo mirties 430-osioms metinėms

2016 m. gegužės 19 d., ketvirtadienį, 10–18 val.

Vilniaus universiteto Senato posėdžių salėje / Universiteto g. 3, Vilnius

Konferencijos
globėjai

Vilniaus universitetas

Vengrijos Respublikos
ambasada Vilniuje

PROGRAMA

10.00

Konferencijos atidarymas ir sveikinimai

Vilniaus universiteto rektorius
profesorius ARTŪRAS ŽUKAUSKAS

Vengrijos ambasadorius Vilniuje
ZOLTÁN JANCSEI

Tautinių mažumų departamento
prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktorė
dr. VIDA MONTVYDAITĖ

Lietuvos Stepono Batoro vengrų draugijos pirmininkė
dr. MARIJA RUBAŽEVIČIENĖ

10.30

Doc. dr. GENUTĖ KIRKIENĖ

(Vilniaus universitetas)

Stepono Batoro epocha Lietuvoje

11.00

Ištraukos iš *Miklós Kállay* istorinio romano

„Steponas Batoras“

skaito DONATAS JOKŪBAITIS,

muzikuoja IEVA BAUBLYTĖ

(gotikinė arfa, išilginės fleitos)

11.20–11.45

Kavos pertraukėlė

11.45

Doc. dr. TAMÁS KRUPPA

(Segedo (Szeged) universitetas)

Batoras ir Lietuva Pontifikato planuose

12.15

Profesorė dr. RAIMONDA RAGAUSKIENĖ

(Lietuvos istorijos institutas,

Lietuvos edukologijos universitetas)

Steponas Batoras ir vengriškoji Lietuva

12.45

Dr. ISTVÁN MERCS

(Literatūros istorikas, Nyredhaza (Nyiregyháza)

*Pastebėjimai apie Stepono Batoro iš Šomjou (Somlyó)
kultą ir jo priėmimą Vengrijoje*

13.15

Profesorius ALFREDAS BUMBLAUSKAS

(Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto

Istorijos teorijos ir kultūros istorijos katedros vedėjas)

*Vilniaus universitetas – logistų ir poetų universitetas,
brėžęs Vakarų civilizacijos ribas*

13.45–14.00 Diskusijos

14.00–14.30 „Steponas Batoras – knygos, dokumentai“,

„Vengrų literatūra lietuvių kalba“

parodos atidarymas (*Smuglevičiaus salė*)

14.30–15.15 Pietų pertrauka

VENGRŲ KALBA IR LITERATŪRA VENGRŲ KALBOS DĖSTYMAS EUROPOS UNIVERSITETUOSE

15.15

Sveikinimas

Doc. dr. ANTANAS SMETONA

Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto dekanas

15.30

Dr. ÁGNES VESZELSZKI

(Loránd Eötvös universitetas, Budapest)

Vengrų kalbos ypatumai mokinių ir naujų darbų kontekste

16.00

Dr. TÜNDE TÓTH

(Vengrų kultūros instituto Taline direktorė)

Vengrų kalbos ir literatūros dėstymas Estijoje

- 16.15** Doc. dr. NIJOLĖ JUCHNEVIČIENĖ
(Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto prodekanė)
Pastangos atnaujinti vengrų kalbos dėstymą Vilniaus universitete: iššūkiai ir galimybės
- 16.30** Lektorius MÁTÉ HEGEDŰS
(Vilniaus universiteto lektorius)
Vengrų kalbos dėstymas Vilniaus universitete: praktinė patirtis
- 16.45** Lektorė JOANA PRIBUŠAUSKAITĖ
(Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto Litanistinių studijų katedros lektorė)
Lietuvių kalbos dėstymas Budapešto universitete: istorija ir dabartis
- 17.00–17.20** Kavos pertraukėlė
- 17.20** Vilniaus universiteto studentai, studijuojantys vengrų kalbą, skaito ištraukas iš lietuvių kalbą išverstos vengrų poezijos: vengriško ir lietuviško teksto skambesio palyginimas
- 17.45–18.00** Diskusijos ir konferencijos apibendrinimas.
Ateityje nagrinėsimų temų numatymas

Konferencijos koordinatore
Dr. MARIJA RUBAŽEVIČIENĖ
Tel. mob. + 370 698 83 737
El. p. marijarub@gmail.com

Ypatingą vaidmenį XVI amžiaus Lietuvos istorijoje suvaidino Transilvanijos kunigaikštis, Lenkijos karalius ir Lietuvos didysis kunigaikštis, valdovas
STEPONAS BATORAS (1533–1586).

Steponas Batoras gimė to paties vardo (Báthory István) Transilvanijos didiko šeimoje. Tėvas netrukus (1534 m.) mirė, vaiko auklėjimu rūpinosi Estergomo arkivyskupas Pál Várdai. Steponas tarnavo pažu Vienoje, Ferdinando I dvare, vėliau gavo humanitarinį išsilavinimą. 1556 m. grįžo į Transilvaniją, 1571 m. tapo Transilvanijos vaivada.

Steponas Batoras buvo išrinktas Lenkijos karaliumi po ilgų derybų. Jis sutiko su lenkų reikalavimais (vesti dešimčia metų už jį vyresnę Žygimanto Augusto seserį Oną), 1576 m. gegužės 1 d. vainikavosi Krokuvoje Lenkijos karaliumi ir Didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu. Jis atėjo valdyti šalį, turėdamas svarbių politinių tikslų: 1576 m. prisiekė *pacta conventa*. Pagal ją pasižadėjo atgauti žemes, užimtas Maskvos, sustiprinti valstybės sienas, skirti pinigų Abiejų Tautų Respublikos reikalams. Buvo griežtas valdovas, neleidęs bajorams sauvaliauti. Pats būdamas vengras, jis vienodai gerbė lenkų ir lietuvių teises. Steponas Batoras buvo išmintingas ir doras žmogus: pamatęs, kokia netvarka įsigalėjo Lenkijoje, kur kiekvienas bajoras norėjo kraštą valdyti ir karaliui įsakinėti, Steponas Batoras kartą pasipiktinęs pareiškė:

„Ne gyvulių tvarte, bet laisvu žmogumi gimiau! Turėjau ką valgyti ir kuo apsivilkti prieš atvykdamas į jūsų kraštą. Karaliumi jūs patys mane išrinkote, ir atvykau jūsų prašomas. Todėl noriu būti stiprus karalius, bet ne popierinis.“

Pagrindiniai Stepono Batoro nuopelnai Lietuvai jo valdymo metais:

- Vilniaus universiteto įkūrimas;
- Vyriausiojo Tribunolo įkūrimas;
- karinė reforma.

Steponas Batoras buvo garbingas ir įžvalgus valdovas. Per dešimt valdymo metų jis apgynė valstybę nuo išorės priešų, sustiprėjo jos teisėtarnos sistema ir karinis pajėgumas. Jis įvykdė daug reformų: įvedė naująjį Grigaliaus kalendorių, daug padarė, kad suklestėtų mokslas ir švietimas. Batoro valdymo metais Lietuvoje vyko atkakli tarpkonfesinė kova. Plintant reformacijai, Batoras išsaugojo katalikišką tikėjimą, buvo be galo tolerantiškas kitiems tikėjimams, garantavo religinę laisvę. Jis sudraudavo ir katalikus, ir protestantus, teigdamas, kad visus religinius nesutarimus reikia spręsti taikiomis priemonėmis.

Kaip liudija jo sekretorius ir ištikimas metraštininkas Reinholdas Heidenšteinas, Batoras dažnai sakydavo:

„Esu žmonių karalius, o ne sąžinės, kurios valdovas yra Dievas.“

1579 m. balandžio 1 d. pasirašytu įkūrimo dokumentu jis paaukštino Vilniaus jėzuitų kolegiją į ypatingų privilegijų turintį universitetą, *„kad Lietuvos Didžiąjai Kunigaikštystei daugiau prisidėtų garbės ir išeitų j naudą.“* Jo tikslas buvo, kad ir neturtingas jaunimas galėtų baigti mokslus ir kad universitetas *„< ... > būtų tarsi aikštė šiaurėje, į kurią, tarytum į gerųjų mokslų muę, rinktųsi aplinkinių kraštų studentai mokslų ir katalikiškojo tikėjimo semtis“*, – rašė „Stephanus Rex.“ Studijų metu studentai buvo atleidžiami nuo karinės prievolės, nuo visų muitų ir mokesčių. Vilniaus universitetas – *Almae academica et universitas Vilmensis* – buvo pirmas ir ilgą laiką vienintelis Rytų Europos universitetas. Vilniaus universitete, be lietuvių, mokėsi danai, gudai,

lenkai, latviai, rusai, prūsai, švedai, ukrainiečiai ir kitų tautybių studentai, su kuriais Batoras kalbėjo dėstyimo – lotynų – kalba.

Istoriniuose šaltiniuose Steponas Batoras aprašomas taip:

„Viduje ir išorėje jis buvo toks, kokį vengras mėgsta save matyti: augalotas, tamsus, erelio žvilgsniu, iš prigimties karys ir valdovas. Užsispyręs, nepalenkiamo charakterio < ... , bet aktyvi, išprususi asmenybė < ... > Dėl savo uždarumo jis buvo amžininkų laikomas paslaptingu ir nesuvokiama < ... >. Tačiau „jo vyriškos manieros“, iš „jo plūstanti, visus sužavinti jėga“, jo savybė greitai pamiršti jį nukreiptus „asmeninius įžeidimus nuginkluodavo net jo priešininkus.“

Steponas Batoras staiga mirė Gardine 1586 m. gruodžio 12 d., ruošdamasis karui su Maskva, savo didelių planų neįvykdeš.

Žinomas lietuvių istorikas Adolfas Šapoka savo knygoje, išleistoje 1936 metais, jį apibūdina taip: *„Steponas Batoras buvo paskutinysis garbingas Lietuvos valdovas. Jis buvo svetimšalis, – lietuviai iš pradžių jo nenorėjo net pripažinti, bet vėliau jis labai susiartinio su Lietuva. Jo nuopelnai dideli.“*

LIETUVOS STEPONO BATORO VENGŖŲ KULTŪROS DRAUGIJA įkurta 1990 m.

Vienas svarbiausių jos tikslų – atskleisti ir aktualinti pamažu pradedamus užmiršti nepaprastai glaudžius Lietuvos ir Vengrijos kultūrinius istorinius ryšius. Skirtingose epochose dažnai susipindavo jų valdovų interesai ir valstybių bei tautų likimai.

Tyrinėjant vengrų paveldą Lietuvoje, buvo rasta daug vengrų kilmės žymių asmenybių, palikusių pėdsakų Lietuvos istorijoje. Žymiausieji iš jų:

- Vengrijos karalaitė **Jadvyga** (Hedvig, 1374–1399) – Lenkijos karalienė ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Jogailos žmona (1386–1399), vadinama Lietuvos apaštale. Karalienė Jadvyga mokė savo tautą tinkamai naudotis laisve meilės ir tiesos dvasia, rūpinosi vargšais, ligoniais, našlaičiais. Jadvyga, popiežiaus Jono Pauliaus II paskelbta šventąja.
- Žygimanto Augusto dvaro liutnininkas **Valentinas Bakfarkas** (Bálint Bakfark, 1507–1576), – kuris Lietuvoje, Vilniuje praleido 15 kūrybingiausių gyvenimo metų (1551–1566) ir išgarsėjo kaip vienas žymiausių Europos liutnininkų.
- Transilvanijos kunigaikštis (1571–1576 m.), Lenkijos karalius, Lietuvos didysis kunigaikštis **Steponas Batoras** (Báthory István).
Steponas Batoras buvo garbingas ir įžvalgus valdovas. Nors valdė tik dešimt metų (1576–1586), paliko ryškų pėdsaką Lietuvos istorijoje. Jo pasiekimai turėjo įtakos valstybės raidai dar ilgai.

Šie istoriniai asmenys padarė didelę įtaką Lietuvos valstybės ir visuomenės raidai bei kultūros plėtrai. Nėra pakankamai žinoma apie jų nuveiktus darbus ir nuopelnus, o jų prasminga veikla nėra deramai įvertinta Lietuvos visuomenės. Todėl Lietuvos Stepono Batoro vengrų kultūros draugija siekia užpildyti šią pažinimo spragą bei skatinti istorinių Lietuvos ir Vengrijos ryšių tyrinėjimą.

Lietuvos Stepono Batoro vengrų kultūros draugija tęsia mokslinių konferencijų ciklą, skirtą Lietuvos ir Vengrijos ryšiams tam tikrais istoriniais laikotarpiais priminti bei įžymioms vengrų kilmės asmenybėms Lietuvoje paminėti. Šiam tikslui 2016 m. rengiama konferencija **„Lietuva ir Vengrija: istorijos, kultūros ir literatūros sąsajos“**.

BETHLEN GÁBOR
Alap

LIETUVOS STEPONO BATORO VENGŮ
KULTŮROS DRAUGIJA
LITVÁNIAI MAGYAROK BATHORY ISTVÁN
KULTURÁLIS SZÖVETSÉGE

VENGRIJOS AMBASADA
VILNIUJE

TAUTINIŲ MAŽUMŮ DEPARTAMENTAS
PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS

NYUGAT-EURÓPAI ORSZÁGOS MAGYAR SZERVEZETEK SZÖVETSÉGE
(NYEOMSZSZ)
Western European Association of Hungarian Country Organizations

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI
ÁLLAMTITKÁRSÁG